

вий потенціал. Теоретично після закінчення загальнонаукового циклу студент може змінити спеціалізацію і навіть факультет. У реальності, однак, такі випадки дуже рідкі й наявні лише в рамках одного факультету, при цьому ініціатором виступає адміністрація, а не студент. Останні два роки навчання студенти вивчають дисципліну за обраною ними спеціальністю [6].

Висновки. Вища освіта в сучасному світовому просторі функціонує в нових умовах, які характеризуються глобалізацією, новими комунікаційними технологіями, значним поширенням англійської мови як мовою міжнародного спілкування, зростанням конкуренції й комерціалізацією.

В деяких країнах помітна тенденція до розширення автономії університетів та коледжів. Водночас це супроводжується прийняттям нових, більш суворих та докладних процедур контролю й оцінювання якості.

Уряди зарубіжних країн зацікавлені в забезпеченні того, щоб заклади освіти допомагали їм задовольняти економічні та соціальні потреби суспільства.

Основні тенденції підготовки фахівців у коледжах деяких зарубіжних країн спрямовані на впровадження інноваційних підходів у формуванні фахових компетенцій молодшого спеціаліста.

Сьогодні технікуми і коледжі України також зобов'язані розширювати спектр освітніх послуг, ставати багатопрофільними, поліфункціональними, що дасть молоді можливість здобувати і повну загальну освіту, і кваліфікацію молодшого спеціаліста, і робітничу професію.

Література

1. Джурицкий А.Н. История зарубежной педагогики : учеб.пособие для высшей школы / А.Н. Джурицкий. – М. : ФОРУМ-ИНФРА-М, 1998. – 263 с.
2. Джурицкий А.Н. История образования и педагогической мысли : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / А.Н. Джурицкий. – Н. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 400 с.
3. Фульфон Б.Л. Высшее образование на Западе на пороге XXI в: успехи и нерешенные проблемы / Б.Л. Фульфон // Педагогика. – 1999. – № 2. – С. 84–93.
4. Капанова В.А. История педагогики : учеб.пособ. / В.А. Капанова. – М. : Новое знание, 2003. – 160 с.
5. Лемківський М.В. Історія педагогіки : підручник / М.В. Лемківський. – К. : Центр навч. літератури, 2003. – 360 с.
6. Стахова Е.А. Анализ отечественного и зарубежного опыта функционирования системы подготовки специалистов в технических колледжах [Электронный ресурс] / Е.А. Стахова. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N150/N150p165-172.pdf.
7. Лисак У. Куди піти навчатись [Електронний ресурс] / У. Лисак. – Режим доступу: www.osvita.org.ua/abroad/.../51.html.
8. Смельянова Т.В. Основные векторы развития освіти XXI століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2007_02/yemelyanova.pdf.

ЗАБІЯКА І.

САМОСТІЙНА РОБОТА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сьогодні у вищій освіті намітилася стійка тенденція до скерування студента на самостійну роботу. Причин, що зумовили необхідність змістити акценти з інформаційних форм і методів навчання на розвивальні, що перетворюють студента із пасивного слухача в активного учасника навчального процесу, багато. Серед них, насамперед, такі: потреба суспільства в ініціативних, грамотних, компетентних фахівцях; великий потік інформації, яку необхідно одержувати і вміти правильно використовувати; швидкий розвиток техніки, який вимагає постійного навчання після закінчення ВНЗ, тощо.

Для реалізації цих вимог необхідно змінити підходи до організації самостійної роботи у вищому навчальному закладі для того, щоб підвищити якість навчання, розвинути творчі здібності студентів, їхнє прагнення до постійного самостійного здобуття нових знань. Основна стратегія має полягати у формуванні вмін самостійного учіння у студентів, починаючи з перших днів їхнього навчання у ВНЗ.

Мета статті – розкрити роль самостійної роботи в системі професійної підготовки спеціалістів технічного профілю та визначити основні напрями її організації.

За даними російських дослідників (О. Голубева, В. Кагерманьян, В. Лісовський, А. Савельєв, А. Суханов), на думку студентів, головним для сучасного компетентного фахівця є, у першу чергу, такі якості: працездатність (22%), самостійність (20%), цілеспрямованість (18%), організованість (16%), тобто якості, які є основою високої ділової активності особистості. Тим часом вища школа, як і багато років тому, вимагає від них ретельності (32%), організованості (17%), відповідальності (15%) при невисоких вимогах до самостійності (9%).

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, що вільний від обов'язкових навчальних занять.

Життям доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні. Саме тому вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навичок самостійної творчої роботи.

У сучасній психолого-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення поняття “самостійна робота студентів”. Частина авторів характеризують її як специфічний вид навчально-пізнавальної діяльності чи поєднання декількох видів. “Коли ми говоримо про зростання ролі та значення самостійної роботи, – пише М.Д. Никандров, – мається на увазі та діяльність студентів, котра проходить без безпосереднього керівництва викладача, хоча спрямовується і організовується ним” [5]. Р.А. Низамов визначає самостійну роботу як “різноманітні види індивідуальної, групової пізнавальної діяльності студентів, яка здійснюється ними на аудиторних заняттях та в неаудиторний час” [4]. Деякі спеціалісти розглядають самостійну роботу як засіб навчання.

Так, досліджуючи питання організації самостійної роботи, П.І. Підкасистий дійшов висновку, що вона виступає “в ролі специфічного педагогічного засобу організації і управління самостійною діяльністю студента в навчальному процесі, котра повинна включати метод навчального чи наукового пізнання” [6]. “Вагомою ознакою самостійної роботи є наявність внутрішніх спонукань і пов'язане з ними осмислення змісту й цілей роботи. Самостійна робота є конкретним виявом самостійності розуму”, – відзначає Н.В. Кузьміна [1]. А.Г. Молибог вважає самостійну роботу “основою будь-якої освіти, особливо вищої” [3].

Самостійна робота студентів – це специфічний вид навчання, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта, що навчається, а формування його вмін, знань і навичок здійснюється безпосередньо через зміст та методи всіх видів навчальних занять.

Усі наведені вище визначення цінні тим, що вони визначають важливість цієї форми навчання, характеризують окремі її сторони, але не виражають повністю її педагогічної сутності.

Самостійна робота – це форма навчання, за якої студент засвоює необхідні знання, оволодіває вміннями й навичками, навчається планомірно, систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності. Відмінність її від інших форм навчання полягає в тому, що вона передбачає здатність студента самому організувати свою діяльність відповідно до поставлених завдань.

Роль самостійних занять значна не тільки тому, що в межах аудиторних занять неможливо дати (й засвоїти) масу знань, що постійно збільшується та змінюється. Є й інші причини.

По-перше, будь-яка робота включає елемент самостійної роботи в тому розумінні, що засвоює людина навчальний матеріал завжди сама.

По-друге, самостійна робота зі зрозумілих причин передбачає найбільшу різноманітність форм діяльності студентів, а отже, забезпечує найвищий рівень засвоєння.

По-третє, лише самостійна робота, опрацювання матеріалу дає знання й переконання, хоча початок тут може бути покладено іншими заняттями.

По-четверте, самостійна робота є основою майбутньої самоосвіти спеціаліста, формує відповідну мотивацію та навички самоосвіти. У наукових дослідженнях показано, що коли студент не навчиться самостійній роботі з урахуванням як мотиваційного, так і технологічного компонентів протягом терміну навчання у ВНЗ, то до фази самоосвіти він часто так і не переходить, або вона дається йому з великими зусиллями.

Як складне педагогічне явище це особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, умінь, навичок, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять. Як бачимо, мета самостійної роботи студентів двоєдина: формування самостійності як риси особистості і засвоєння знань, умінь, навичок.

Самостійна робота студентів є одним з основних резервів підвищення ефективності навчання і, відповідно, підготовки високопрофесійного, компетентного спеціаліста технічного профілю.

Самостійна робота може здійснюватись як опосередковано, за допомогою використання методичних вказівок, так і безпосередньо під контролем викладача, шляхом проведення консультацій, бесід. Здійснюючи безпосереднє керівництво самостійною роботою студентів, педагог мотивує її шляхом висування і пояснення навчальних вимог, а також розвиває пізнавальний інтерес при безпосередньому спілкуванні зі студентами (стимулювання), планує власну діяльність як керівника самостійної роботи та планує самостійну роботу студентів на аудиторних заняттях; безпосередньо бере участь у проведенні занять, організовує контроль за самостійною роботою студентів та враховує її результати при оцінюванні знань, умінь, навичок, корегує стимулювання, планування, організацію та контроль самостійної роботи студентів у ході аудиторних занять.

Керуючи самостійною роботою, викладач мотивує, планує, організовує позааудиторну самостійну роботу за допомогою методичного забезпечення; урізноманітнює самоконтроль виконання завдань; корегує стимулювання, планування, організацію і контроль самостійної роботи студентів шляхом добору методичного забезпечення.

Вміння користуватися порівнянням та аналогією як засобами встановлення нових ознак і якостей, класифікувати і групувати вивчений матеріал, доводити правильність певного судження та власної думки, користуватися прийомами осмисленого запам'ятовування, самостійно робити висновки, ставити запитання, виконувати творчі завдання – усе це активізує пізнавальну самостійну роботу студентів.

Методи та прийоми активізації аудиторної самостійної роботи студентів різноманітні, майже невичерпні: завдання та вправи; тренінги, спеціально розвивальні нестандартні запитання, рольові ігри та вправи, тести на поглиблене розуміння матеріалу, написання рефератів, курсових робіт, програмоване навчання, комп'ютерне тестування та ігри.

Ці прийоми та методи включають у себе засоби активізації пізнавальної діяльності за допомогою вольового стимулювання пізнавальної активності, прийомів активізації інтелектуальної сфери студентів шляхом використання професійно орієнтованих задач-завдань, проблемних завдань, самостійних робіт творчого характеру, аналізу і синтезу, порівняння, систематизації та узагальнення матеріалу.

В активізації навчальної діяльності навчання професійно орієнтованими задачами-завданнями для самостійної роботи студентів є одним із основних напрямів. Якщо завдання для самостійної роботи дають відповідь на запитання студента “Де це нам знадобиться?”, то тим самим створюються необхідні психологічні умови для її здійснення.

Про значну роль професійно орієнтованих завдань в активізації самостійної роботи студентів свідчать результати досліджень і досвід роботи викладачів технічних вищих навчальних закладів. Опитування студентів показало, що більшість студентів (60%) вважають зв'язок лекцій, практичних занять із майбутньою професією важливою умовою, яка визначає зацікавленість навчанням. Але близько 70% реципієнтів відзначило, що професійно орієнтовані завдання в системі вивчення гуманітарних дисциплін дають дуже рідко.

Проте професіоналізація завдань для самостійної роботи студентів ще не набула масового характеру, оскільки їх розробка пов'язана з наявністю об'єктивних методичних труднощів: визначенням переліку професійних умінь майбутнього спеціаліста і формуванням його профілю роботи.

Вирішення професійно орієнтованих задач-завдань передбачає такі обов'язкові розумові дії: аналіз, синтез, порівняння, індукція, дедукція тощо, але головне полягає в тому, що об'єкти й умови можуть бути описані термінами і професіоналізмами. Отже, скласти професійно орієнтовану задачу-завдання – значить описати мету, умови, вихідні дані або висновок на мові термінів і понять дисципліни.

Професійно орієнтована задача-завдання має передбачати високий рівень самостійності дій студента при її вирішенні. Самостійність має забезпечуватися переліком вихідних даних, умовами задачі.

Для найбільшого прояву самостійності студентів проводиться евристична бесіда з постановкою проблемних питань. Евристична бесіда відрізняється від повідомлювальної в основному постановкою головної проблеми, поділом її на підпроблеми й організацією пошукової діяльності студентів для її вирішення.

Практичні дослідження підтвердили, що вищого рівня активності пізнавальної діяльності студентів можна досягти тоді, коли їх розумова діяльність зосереджується не тільки на засвоєнні й відтворенні готового матеріалу, скільки на самостійному набуванні знань, коли студенти активно беруть участь у постановці й вирішенні нових для них проблем.

Суть проблемного навчання полягає у створенні проблемних ситуацій. Залежно від характеру взаємодії викладача і студента в процесі вирішення проблемних ситуацій розрізняють проблемний виклад (лекція), частково-пошукову діяльність (семінари, спецсемінари, колоквиуми), самостійну дослідну діяльність (виконання курсових і дипломних робіт, підготовка доповідей, рефератів) як форми проблемного навчання.

Самостійні роботи творчого характеру можуть мати різноманітні форми. Це можуть бути роботи пошукового, дослідного характеру. Одним із видів роботи творчого характеру є розробка студентами мультимедійних навчальних посібників (лекцій, практичних та лабораторних занять тощо). Ця робота спонукає студента більш ґрунтовно вивчити навчальний матеріал і дає можливість застосувати знання комп'ютерних технологій на практиці. Таку роботу студенти виконують без спонукань і з великим задоволенням.

В основі всіх розумових дій лежать процеси аналізу й синтезу. Виконуючи їх, студент виділяє ознаки, частини, диференціює, встановлює зв'язки. Аналіз і синтез спричиняють можливості посилення інтересу до навчання і підвищення пізнавальної активності студентів, підвищують міцність отриманих знань і вмій.

Цікавим прийомом при систематизації та узагальненні вивченого матеріалу є завдання пошукового, дослідного характеру.

В умовах активізації творчої пізнавальної діяльності студентів у навчальному процесі не можна зводити до виконання нормативних домашніх завдань. Важливою вимогою до завдань для самостійної роботи студентів є їх різноманітність. Такий підхід до створення дидактичних засобів управління пізнавальною діяльністю студентів, якими є завдання для активізації самостійної роботи студентів, має бути одним з найефективніших шляхів забезпечення максимальної активізації та інтенсифікації самостійної навчальної діяльності.

Висновки. Таким чином, у процесі фахової підготовки спеціалістів технічного профілю необхідно виробити в них усвідомлення того, що самостійне навчання – це передусім спосіб самовдосконалення, робота над собою, розуміння необхідності, що дає змогу студентові добровільно розвивати свої знання, навички, уміння, здібності та творчий потенціал. Постійна самостійна робота дає можливість набувати впевненості у своїх силах, усвідомлювати результати своєї діяльності, виявляти свої можливості й уміння, досягати високого рівня саморозвитку та самовдосконалення. І, безперечно, самостійна робота є необхідною умовою конкурентоспроможності й затребуваності фахівців у сучасному суспільстві.

Література

1. Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования / Н.В. Кузьмина. – Л. : ЛГУ, 1980. – 162 с.
2. Лузан П.Г. Активізація навчання студентів / П.Г. Лузан. – К. : Редакційно-видавничий відділ, науково-методичний центр аграрної освіти, 1999 – 216 с.

3. Молибог А.Г. Вопросы научной организации педагогического труда в высшей школе / А.Г. Молибог. – М. : Высш. школа, 1981.
4. Низамов Р.А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов / Р.А. Низамов. – Казань : КГУ, 1978.
5. Никандров Н.Д. К вопросу о системе организационных форм обучения в высшей школе / Н.Д. Никандров // Вопросы педагогики высшей школы. – Л., 1998.
6. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении / П.И. Пидкасистый. – М. : Педагогика, 1981 – 187 с.

ЗОРІНА М.О.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ Й ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

У процесі історичного розвитку суспільство усвідомлювало необхідність діяльності, спрямованої не тільки на запобігання хворобам, а й, перш за все, на збереження, зміцнення і примноження культури безпеки життєдіяльності. Проблема формування культури безпеки життєдіяльності суспільства в цілому і кожного з його представників як профілактичний напрям розвивалася протягом усієї історичної перспективи. Досвідом доведено, що найбільш результативне вирішення цієї проблеми досягається шляхом загальної освіти особистості, від якої залежить принцип і характер її життєдіяльності й суспільства в цілому.

У наш час питання культури безпеки життєдіяльності людини посідають особливе місце, оскільки нова постіндустріальна епоха зумовила не тільки науково-технічний прогрес, але й збільшення кількості небезпек, з якими стикається людство на кожному етапі свого існування. Разом з тим на сучасному етапі для суспільства характерним є низький рівень популяризації культури безпеки життєдіяльності, незважаючи на загальновизнану цінність здоров'я людини, що є основою безпеки.

Не можна не погодитися з твердженням про те, що формування основ безпечної життєдіяльності закономірно пов'язаний з вихованням культури безпеки життєдіяльності. Цим і зумовлене введення курсу “Основи безпеки життєдіяльності” у вищих навчальних закладах, який ґрунтується на досягненнях сучасної науки та техніки, світової практики збереження життя й здоров'я людей, організаційно-педагогічного та методичного досвіду. Вивчення спеціального курсу дисципліни сприяє не тільки формуванню у студентів – майбутніх фахівців умінь і навичок, необхідних їм для здійснення безпечної життєдіяльності, але й позитивно впливає на виховання в них культури безпеки життєдіяльності. Проте формування культури безпеки життєдіяльності кожної особистості не може обмежуватися лише вивченням певної дисципліни.

Мета статті полягає в обґрунтуванні феномену “культура безпеки життєдіяльності” й виявленні особливостей її формування в процесі професійної підготовки майбутнього фахівця.

Слід відзначити, що відповідно до потреб суспільства в підготовці людини до безпечної життєдіяльності в педагогічній теорії і практиці ведеться пошук шляхів і засобів виховання культури безпеки життєдіяльності.

Науковцями доведено, що освіта і виховання людей у суспільстві мають бути побудованими на засадах культури безпеки як ціннісного феномену, що зумовлює й забезпечує продовження життєдіяльності суспільства в цілому і кожного з його представників. Саме тому, як засвідчує історичний аналіз, виховання в